

Psalmi su škola molitve

22.06.2011. Papa Benedikt XVI.

Papina kateheza na općoj audijenciji u srijedu 22. lipnja 2011.

Draga braćo i sestre, u prethodnim smo se katehezama zadržali na nekim starozavjetnim likovima koji su osobito značajni za naše razmišljanje o molitvi. Govorio sam o Abrahamu koji zagovara za strane gradove, o Jakovu koji u noćnoj borbi prima blagoslov, o Mojsiju koji zaziva oprostjenje za svoj narod, o Iliji koji moli za obraćenje Izraela. Današnjom katehezom započinjemo novu dionicu toga puta: namjesto da tumačimo pojedine događaje iz života velikih molitelja, zavirit ćemo u "knjigu molitava" u pravom smislu riječi: knjigu Psalama. Kao uvod u tu temu danas ću govoriti o knjizi Psalama općenito.

Psaltir se predstavlja kao "zbirka obrazaca" molitava, zbirka od stotinu i pedeset psalama koje biblijska tradicija daje vjerničkom puku da postanu njegova molitva, njegov način obraćanja Bogu i izgrađivanja odnosa s njim. U toj je knjizi izraženo cjelokupno ljudsko iskustvo sa svojim mnogostrukim nijansama i čitav spektar osjećaja koji prate ljudski život. U psalmima se isprepliću i izražavaju radost i trpljenje, želja za Bogom i svijest o vlastitoj nedostojnosti, sreća i osjećaj napuštenosti, vjera u Boga i bolna samoća, punina života i strah od smrti. Cjelokupna se vjernikova stvarnost slijeva u te molitve, koje su najprije izraelski narod a zatim Crkva preuzeli kao povlašteno posredovanje odnosa s jedinim Bogom i prikladni odgovor na njegovo objavljivanje u povijesti. Kao molitve, psalmi su očitovanje duha i vjere, u kojima se svi mogu prepoznati i u kojima se prenosi ono iskustvo osobite blizine Bogu na koju je svaki čovjek pozvan. Ljudsko postojanje u svojoj svojoj kompleksnosti zgusnuto je u složenosti raznih literarnih oblika različitih psalama: himni, jadikovke i osobne i zajedničke prošnje, pjesme zahvalnice, pokornički i mudrosni psalmi kao i ostale vrste koje se mogu pronaći u tim poetskim kompozicijama.

Usprkos toj mnogostrukosti izraza, moguće je prepoznati dva velika područja koja sažimaju molitvu psaltira: prošnja, povezana s jadikovkom, i hvala. To su dvije međusobno povezane i gotovo neodvojive dimenzije, jer je prošnja nadahnutu sigurnošću da će Bog odgovoriti i to otvara k hvali i zahvaljivanju; a hvala i zahvaljivanje proizlaze iz iskustva primljenog spasenja, koje pretpostavlja potrebu koju prošnja izražava.

U prošnji, molitelj iznosi svoju žalopojku i opisuje svoju situaciju tjeskobe, opasnosti, napuštenosti ili, kao u pokorničkim psalmima, ispovijeda grijeh i moli da mu se oprost. On iznosi Gospodinu svoje potrebe u nadi da će ga Bog čuti i to uključuje neko priznavanje Boga kao dobrog, kao onoga koji želi dobro i koji je "ljubitelj života" (usp. Mudr 11, 26), spreman priteći u pomoć, spasiti, oprostiti. Ovako, na primjer, moli psalmist u Psalmu 31: "Tebi se, Jahve, utječem, o, da se ne postidim nikada [...] Izvuci me iz mreže koju mi zapeše, jer ti si moje utočište" (r. 2.5). Već u jadikovki, dakle, može izaći na vidjelo nešto od hvale, koja se unaprijed nagoviješta u pouzdanju u Božji zahvat a zatim postaje eksplicitna kada spasenje postane stvarnost. Slično tome, u psalmima veličanja i hvale, spominjući se primljenog dara ili razmatrajući veličinu Božjeg milosrđa, prepoznaje se također vlastitu malenost i potrebu za spasenjem, koja je u temelju prošnje. Ispovijeda se tako Bogu da je čovjek stvorenje koje je neizbježno označeno smrću, ali ipak u sebi nosi duboku želju za životom. Zato psalmist kliče u Psalmu 86: "Hvalit ću te, Gospode, Bože moj, svim srcem svojim, slaviti ću ime tvoje do vijeka, jer tvoje ljubavi prema meni ima izobila, istrgao si moju dušu iz dubine Podzemlja" (r. 12-13). Na taj način u molitvi psalama prošnja i hvala se isprepliću i stapaju u jednu jedincatu pjesmu koja slavi vječnu milost Gospodina koji se prigiba na našu krhkost.

Upravo zato da omogući vjerničkom narodu da se združi u toj pjesmi, psaltir je dan Izraelu i Crkvi.

Psalmi, naime, uče moliti. U njima Božja riječ postaje riječ molitve – i to su riječi nadahnutog psalmiste – koja postaje također riječ molitelja koji moli psalme. To je ljepota i osebnost te biblijske knjige: molitve koje su u njoj sadržane, za razliku od ostalih molitava koje nalazimo u Svetom pismu, nisu uvrštene u narativni splet koji pobliže određuje njihovo značenje i ulogu. Psalmi su dani vjerniku kao molitvenik, kojem je jedini cilj postati molitva onoga koji ih prihvaća i njima se obraća Gospodinu. Budući da su Božja riječ, onaj koji moli psalme govori Bogu samim Božjim riječima, obraćajući se njemu riječima koje nam on sam daje. Tako, moleći psalme, uči se moliti. Oni su škola molitve.

Nešto slično se događa kada dijete tek počinje govoriti, ono uči naime izražavati vlastite osjećaje, emocije i potrebe riječima koje mu nisu urođene već koje uči od svojih roditelja i onih koji žive oko njega. Ono što dijete želi izraziti je njegov vlastiti doživljaj, ali se pritom služi izražajnim sredstvom drugih ljudi; i on to malo po malo usvaja, riječi koje prihvaća postaju njegove riječi i po tim riječima uči također jedan način razmišljanja i osjećanja, pristupa čitavom svijetu pojmova, i u njemu raste, uspostavlja odnos sa stvarnošću, s ljudima i s Bogom. Jezik njegovih roditelja postaje njegov, on govori riječima koje je primio od drugih koje su sada već postale njegove riječi. Tako se događa s molitvom psalama. Oni su nam dani da se naučimo obraćati Bogu, razgovarati s njim, govoriti mu o nama njegovim riječima. I po tim riječima, bit će moguće također upoznati i prihvatiti kriterije njegova djelovanja i približiti se misteriju njegovih misli i njegovih putova (usp. Iz 55, 8-9), tako da sve više rastemo u vjeri i ljubavi. Kao što naše riječi nisu samo riječi, već nas uče stvarnom svijetu pojmova, tako i te molitve uče Božjem srcu, zbog čega ne samo možemo govoriti s Bogom, već možemo naučiti tko je Bog i, učeći kako govoriti s njim, učimo biti ljudi, biti mi sami.

U vezi s tim znakovit je naslov koji je hebrejska tradicija dala psaltiru. On se naziva tehillîm, hebrejski izraz koji znači "hvale", a dolazi od istog onog glagolskog korijena kojeg nalazimo u izrazu "Halleluyah", to jest, doslovno "hvalite Gospodina". Ta knjiga molitava, dakle, premda je mnogostruka i složena, sa svojim različitim literarnim rodovima i svojom artikulacijom između hvale i prošnje, u konačnici je knjiga hvale, koja uči zahvaljivati, slaviti veličinu Božjeg dara, prepoznati ljepotu njegovih djela i slaviti njegovo sveto ime. To je najprikladniji odgovor pred Gospodinovim očitovanjem i iskustvom njegove dobrote. Učeći nas moliti, psalmi nas uče da je i u očaju, i u boli, Božja prisutnost izvor divote i utjehe. Može se plakati, upućivati prošnje, zagovarati, ali u svijesti da kročimo prema svjetlu, gdje će hvala moći biti konačna. Kao što nas uči Psalm 36: "U tebi je izvor životni, tvojom svjetlošću mi svjetlost vidimo" (Ps 36, 10).

Ali osim toga općeg naslova knjige, hebrejska tradicija je mnogim psalmima dala posebne naslove, pripisujući ih, u velikoj većini, kralju Davidu. Davi, taj lik velike ljudske i teološke važnosti, je složena ličnost, koja je prošla kroz najrazličitija temeljna iskustva života. Mladi pastir očeva stada, prošavši kroz različite i katkad dramatične događaje, postaje izraelski kralj, pastir Božjeg naroda.

Čovjek mira, a borio se u mnogo bitaka; neumoran i ustrajan tražitelj Boga, a izdao je njegovu ljubav; ali je zatim, kao ponizni pokornik, prihvatio Božje oprostjenje i prihvatio sudbinu označenu bolom. David je bio kralj "po Božjem srcu" (usp. 1 Sam 13, 14), strastveni molitelj, čovjek koji je znao što znači moliti i davati hvalu. Povezanost psalama s tim glasovitim izraelskim kraljem je dakle važna, jer je on mesijanski lik, Pomazanik Gospodnji, u kojem je na neki način sakriveno Kristovo otajstvo.

Jednako su važni i značajni način i učestalost kojima Novi zavjet preuzima riječi psalma, gdje se preuzima i ističe onu proročku vrijednost na koju upućuje povezanost psaltira s mesijanskim likom Davida. U Gospodinu Isusu, koji je u svom zemaljskom životu molio psalmima, oni nalaze svoju konačnu puninu i otkrivaju svoj puniji i dublji smisao. Molitve psaltira, kojima se govori Bogu, govore nam o njemu, govore nam o Sinu, slici Boga nevidljivoga (Kol 1, 15), koji nam u punini otkriva Očevo lice. Kršćanin, dakle, moleći psalme, moli Oca u Kristu i s Kristom, preuzimajući te pjesme u novoj perspektivi, koja u uskrsnom otajstvu ima svoj krajnji ključ za tumačenje. Obzor

molitelja se otvara tako neočekivanoj stvarnosti, svaki psalam zadobiva novo svjetlo u Kristu i psalam može zablistati u svem svojem beskrajnom bogatstvu.

Predraga braćo i sestre, uzmimo dakle u ruke tu svetu knjigu, pustimo da nas Bog uči obraćati mu se, neka nam psaltir postane vodilja koja nam pomaže i prati nas iz dana u dan na putu molitve. I molimo i mi, poput Isusovih učenika, "Gospodine, nauči nas moliti" (Lk 11, 1), otvarajući srce da prihvatimo Učiteljevu molitvu, u kojem sve molitve imaju puni izraz. Tako, postavši sinovima u Sinu, moći ćemo govoriti Bogu nazivajući ga "Oče naš".

